

Təqib səhnələri

Hər bir təqibçi insan – gizli qorxaqdır!

Mövzu	Diskriminasiya, zorakılıq
Çətinlik dərəcəsi	2-ci səviyyə
Yaş həddi	7-13 yaş
Davamiyyət	60 dəqiqə
İştirakçıların sayı	5-20 uşaq
Oyun tipi	Hərəkətli müzakirə
Xülasə	Uşaqlar təqib (gözümçüxdıya salmaq, incitmək) səhnələrini müzakirə edirlər, bu və ya digər situasiyalarda necə reaksiya verəcəklərini təsəvvür edirlər.
Məqsədlər	<ul style="list-style-type: none">• Müxtəlif təqib səhnələrinin anlaşılmasını dərinləşdirmək;• Təqib zamanı uşaqları dəstəkləyə bilən təşkilat, insanlar və strategiyaları müəyyənləşdirmək;• Təqibə qarşı yaranan reaksiyaları təhlil etmək;
Hazırlıq	<ul style="list-style-type: none">• Sınıf otağının dörd küncünü 1-4 rəqəmləri ilə nömrələyin. Uşaqlar bir küncdən o biri küncə sərbəst hərəkət edə bilməlidirlər.
Materiallar	<ul style="list-style-type: none">• Uşaqların dairədə otura biləcəyi sinif;• Rəngli kağızlar;• Markerlər;• Qayçılar.

Təlimat

1. Aşağıdakı sualları verməklə təqib mövzusunə giriş edin:
 - Təqib nə deməkdir?
 - Təqibin hansı növləri vardır?
 - Niyə insanlar başqalarını təqib edir, incidir?
 - Təqibə məruz qalan insanlara bu necə təsir edir? Təqib edənlərə bu necə təsir göstərir? Ətrafa necə təsir göstərir?
2. Hər bir uşağa tapşırın ki, öz əlini rəngli kağıza qoyaraq konturunu çəksin, alınan rəsmi qayçı ilə kəssin. Onlar hər bir barmağı təqib zamanı dəstək üçün müraciət edə

biləcəyi bir insan kimi düşünməlidirlər (məsələn, dost, valideynlərdən biri, müəllim, məktəb rəhbriyi, polis, məsləhətçi, qardaş və ya bacı). Uşaqlardan seçimlərini izah etməyi xahiş edin.

3. İndi təqib situasiyalarında insanların müxtəlif reaksiyalarını araşdıracaqları haqqında uşaqlara məlumat verin. Necə işləyəcəyinizi nümayiş etdirin:

a) Aparıcı təqib səhnəsini oxumalıdır. Hər bir situasiya üçün mümkün olan üç cavab verilir. Hər bir cavab otağın bir bucağına müvafiqdir. Otağın dördüncü küncü – başqa cavabı olan uşaqlar üçün nəzərdə tutulur.

b) Otağın hər bir küncü nömrələnmişdir. Siz təqib situasiyasını və ona müvafiq cavabları dinlədikdən sonra bu situasiyada nə edəcəyinizə uyğun olaraq müvafiq bucağa yaxınlaşıb orada durmalısınız.

4. Uşaqlara təqib situasiyalarını bərkədən oxuyun, öz reaksiyalarını düşünməyə və otağın müvafiq küncünə getməyə vaxt ayırın. Uşaqlar öz mövqelərini tutduqdan sonra onların bir neçəsindən niyə belə reaksiyanı seçdiklərini, bu seçimin üstün və çatışmayan cəhətlərini soruşun. Otağın dördüncü küncünü seçən uşaqların öz seçimini izah etməsi üçün şərait yaradın.

Təhlil və qiymətləndirmə

1. 5-6 təqib səhnələrini araşdırdıqdan sonra aşağıdakı sualları verməklə oyunu təhlil edin:

- Bu oyun haqqında nə düşünürsünüz?
- Bəzi səhnələrə reaksiya vermək çətin idi mi? Hansılarına və nə üçün?
- Siz özünüzü hansısa bir təqib səhnəsində təsəvvür edə bildiniz mi?
- Təqib olunan insanlara yardım və dəstək lazımdır mı? Nə üçün?
- Təqibə məruz qalan insanlar yardım və dəstəyi haradan ala bilərlər?
- Niyə bir insan digərini təqib edir? Bu, ədalətli dir mi?
- Siz təqib edilən zaman yardım və dəstək almaq üçün müraciət etdiyiniz adam heç bir reaksiya verməzsə, nə edərdiniz?
 - Uşaq və böyüklər üçün hansısa təqib növü qəbul edilə bilər mi? Niyə “hə”, niyə “yox”?
 - Uşaqlar təqibə məruz qaldıqda onlara yardım və dəstək göstərilməsinə kim cavabdehdir?
 - Yetkin insanlar təqibə məruz qala bilər mi? Bir neçə nümunə gətirin.
 - Yetkin insana təqib zamanı yardım etməyə kim cavabdehdir?

- Təqiblə məşğul olan adamlara onların davranışını dəyişdirmək məqsədi ilə necə kömək etmək olar?

- Təqib edən insanların qarşısı alınmayanda nə baş verir? Təqib edən adamla nə baş verir? Cəmiyyətlə nə baş verir?

2. Aşağıdakı sualları verməklə oyunu insan hüquqları ilə uyğunlaşdırın:

- Kiminsə digərini təqib etməyə hüququ varmı? Niyə “hə”, niyə “yox”?
- İnsan təqib olunan zaman onun hansı hüquqları pozulur?
- Təqibin kökünü kəsmək hər bir insanın hüququnun qorunmasına necə təsir edər?

3. Təhlili bitirərək uşaqlardan geriyə nəzər salıb, “dəstəkləyən əllər”ə müraciət etməyi xahiş edin və təqib zamanı daha hansı insan və ya təşkilatdan dəstək almaq üçün müraciət edə biləcəkləri haqqında düşünməyi xahiş edin. “Dəstəkləyici əllər”i otağın bir yerində saxlayın ki, gələcəkdə uşaqlar bundan istifadə edə bilsinlər.

Davam üçün təkliflər

Siz işi davam etdirə və “Zorakılığın qarşısını necə almaq olar?” oyununu keçirə bilərsiniz. “Yaralayan sözlər” oyunu da sözlə təqib mövzusunda toxunur. Onu bu oyundan əvvəl və ya sonra keçirmək olar.

Fəaliyyət üçün ideyalar

Qrupunuz “Təqibə yox” adlı hansı kampaniyanı işləyib hazırlaya bilər? Bu istiqamətdə müzakirə aparın və başqalarını bu təşəbbüsə qoşulmağa dəvət edin. Məsələn, sərgi təşkil etmək, uşaqlara dəstək verən təşkilatlardan mütəxəssis dəvət etmək və ya kömək almaq üçün məktəbdə müraciət edə biləcəyi insanın adını çəkmək olar.

Təqib zamanı uşaqların buna qarşı yaranan reaksiyaları haqqında səhnələşdirilmiş bir tamaşa qoyun və tamaşanı başqa uşaq qruplarına göstərin. Təqibdən əziyyət çəkən uşaqların yardım almaq üçün zəng edə biləcəkləri yerli “qaynar xətt”in və ya “inam telefonu”nun olub olmadığını öyrənin. Oyun zamanı bu informasiyanı yayın və imkan olarsa, qrup ilə söhbət aparmaq üçün belə xidmətlərdən bir mütəxəssis dəvət edin.

Aparıcılara məsləhətlər

İstəyənlərin növbə ilə çıxışını təşkil etmək üçün “sehrli danışan çubuq” və ya “mikrofon”dan istifadə edin. Qrup daxilində təqibin hansısa bir formasının olması istisna olunmur. Təqib bütün uşaqlara müxtəlif səviyyədə təsir edir, o müxtəlif formaları ala bilər, qrupda situasiyanı hiss edin və fikrinizi hansısa konkret hadisəyə cəmləşdirməməyə çalışın.

Adaptasiyalar

Aşağıda təklif olunan situasiyalari istifadə etmək yerinə, qrup uşaqlarına daha çox uyğun gələn təqib səhnələrinizdən istifadə edə bilərsiniz.

Uşaqları kiçik qruplara bölün, hər qrupa bir təqib səhnəsi verin və onu səhnələşdirib, situasiyaya reaksiya verməyi tapşırın. Hər bir rollu oyunu müzakirə və təhlil edin. Digər qruplardan belə situasiyalarda necə reaksiya verəcəkləri haqqında maraqlanın.

Paylama materialı: Təqib səhnələri

- Sizin dostlarınız sizi yaramaz sözlərlə təhqir etməyə başlayır, sizi hədələyən yazılar göndərir və sizə məxsus olan müxtəlif şeyləri onlara verməyə məcbur edirlər. Bu cür hallar baş verəndə siz özünüzü pis hiss edirsiniz. Bu zaman siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Heç bir şey. Ola bilsin ki, siz nəyi isə lazımi qaydada etməmişiniz ki, dostlarınız özlərini belə aparmağa başlayıb.

2. Cavab olaraq onların dedikləri sözlərlə siz də onları təhqir edir və hədələyirsiniz.

3. Valideynlər və müəllimlə söhbət edir, nə baş verdiyi haqqında onlara danışsınız.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

- Sizin sinfinizdəki bir qrup uşaq sms-lər paylaşaraq, sizin haqqınızda xoşagəlməyən söz-söhbətlər yayırlar. Buna görə uşaqların bir çoxu sizinlə nə oynamaq, nə də danışmaq istəyir. Hətta sizin dostlarınız da bu söz-söhbətə inanır. Belə olduqda siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Heç bir şey. Bu söz-söhbətin doğru olduğunu hesab edərək, sizə heç kim inanmayacaq.

2. Siz də o biri uşaqlar haqqında xoşa söz-söhbətlər yaymağa başlayacaqsınız.

3. Bu söz-söhbətin yalan olduğunu hamıya danışacaqsınız.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

- Sizin böyük bacınız və ya qardaşınız heç kəs görmədikdə sizi həmişə itələyir və döyərək deyir ki, bu haqda kiməsə danışsan, səni daha da şiddətli döyəcəm. Bu zaman siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Valideyn və ya müəllimlərə baş verənlər haqqında danışacaqsınız.

2. Onunla mübarizə aparmaq üçün məktəb yoldaşlarınızdan köməklik göstərmələrini xahiş edəcəksiniz.

3. Ona bunun çox ağırlı olduğunu deyərək, daha belə hərəkət etməməyini xahiş edəcəksiniz.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

• Müəlliminiz sizi sinifdə hər dəfə səhv cavab verdiyiniz zaman “kütbeyin” adlandırmağa davam edir, sizin təlim almağa qabiliyyətinizin olmadığını, ona görə də çalışıb sizə nəyi isə öyrətməyə dəymədiyini deyir. Sizi başqa uşaqlar da belə çağırmağa başlayıb. Siz bu zaman necə hərəkət etməlisiniz?

1. O saat direktorun yanına gedərək baş verənlər haqqında danışmaq.

2. Məktəbə getmək xoşunuza gəlmədiyi üçün dərsləri buraxmağa başlamaq.

3. Öz valideynlərinizdən “başqa sinfə və ya məktəbə keçmək olarmı?” deyə soruşmaq.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

• Yay düşərgəsində dostlarınızdan birinin azyaşlı uşaqları cırnadaraq, onlara güldüyünü görürsünüz. Sizin dostunuz, hətta onlardan əşyaları da almağa başlamışdır. Bu zaman siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Dostunuza demədən düşərgə müdiriyyətinə baş verənlər haqqında danışmaq.

2. Bu işdə dostunuza köməklik edir, əşyaları uşaqlardan siz də alırsınız ki, dostunuz sizin əşyalarınızı da almağa başlamasın.

3. Dostunuza düz hərəkət etmədiyini bildirmək və ona “azyaşlı uşaqları rahat buraxmalısın” fikrini demək.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

• Başqa məktəbin yuxarı sinif uşaqları sizin məktəbin ibtidai sinif şagirdlərinə sataşmağı xoşlayır. Onlar uşağın tək olmasını gözləyirlər, bu zaman onu əhatəyə alaraq pullarını, yeməyini və ya oyuncaqlarını alırlar. Onlar həm də uşaqları daşa basır, daha da pis hərəkət edəcəkləri ilə hədələyirlər. Bu zaman siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Çox ehtiyatlı olmaq və məktəbə dəstə ilə gedib-gəlmək.

2. Məktəbində olan böyüklərə bu haqda danışmaq və böyüklərdən köməklik istəmək.

3. Özünümüdafiə üçün bıçaq və ya daş gəzdirmək.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

- Sizin sinfə təzə gələn oğlan qaçqındır. Sizin dostlarınız ona həmişə fərqli münasibət göstərir, onun danışıq tərzini ələ salır və gəldiyi yerə qayıtmasını tələb edirlər. Siz bu zaman necə hərəkət edərsiniz?

1. Dostlarınızla birləşmək, axı o sizin dostunuz deyil; onun haqqında narahat olmağa dəyməz.

2. Dostlarınızın mühasibəti haqqında müəlliminizə danışmaq.

3. Asudə vaxtınızda dil dərsləri təklif etmək və bununla ona adaptasiyada köməklik göstərmək.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

- Siz dostlarınızdan birini pis yazıb-oxuduğu üçün ələ salırsınız və onun artıq tək oturduğunu görürsünüz. Bir dəfə siz onun gözünün dolduğunu görürsünüz. Bu zaman siz nə etməlisiniz?

1. Heç bir şey. Bu onun sadəcə uğursuz günü idi və sizə bunun heç bir dəxli yoxdur.

2. Dostunuzu cıratmağı dayandırmaq və onun niyə ağladığını soruşmaq.

3. Hamının qarşısında daha onu təhqir etməyəcəyinizi və onun həqiqətən bir neçə əlavə dərs götürməyə ehtiyacı olduğunu deyirsiniz.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).

- Sizi çox sevən ögey böyük qardaşınız var. O tez-tez sizi qucaqlayıb öpmək istəyir. Bu, sizin xoşunuza gəlsə də, siz bu zaman özünüzü bir qədər narahat hiss edirsiniz. Belə olduqda siz necə hərəkət etməlisiniz?

1. Valideynlərdən birinə və ya başqa bacı və qardaşınıza danışmaq.

2. O hər dəfə belə etdikdə, onunla dalaşmaq, onu döymək.

3. Ondən uzaqlaşmağa çalışmaq və münasibətlərdə distansiya saxlamağa çalışmaq.

4. Başqa hərəkət (otağın açıq küncü).